

Қўшимча адабиётлар

5. Мирзиёев Ш.М. Эркин ва фаровон демократик Ўзбекистон давлатини биргаликда барпо этамиз. Тошкент. Ўзбекистон, 2016.-56 б.

6. Мирзиёев Ш.М. Танкидий таҳлил, катъий тартиб – интозом ва шахсий жавобгарлик – ҳар бир раҳбар фаолиятининг кундалик коидаси бўлиши керак. Тошкент, Ўзбекистон, 2017.-104 б.

7. Мирзиёев Ш.М. Қонун устуворлиги ва инсон манфаатларини таъминлаш – юрт тарақиёти ва халқ фаровонлигини гарови. Тошкент, Ўзбекистон, 2017.-48 б.

8. Мирзиёев Ш.М. Ўзбекистонни ривожлантиришнинг бешта устувор йўналиши бўйича Ҳаракатлар стратегияси. Т., Ўзбекистон, 2017. «Газета.uz».

9. Мирбобоев В.А.Конструкция материаллар технологияси. — Тошкент. "Ўқитувчи", 2004 й. - 408 б.

10. Илҳом Носир. Материалшунослик. —Тошкент. "Ўзбекистон".2002 й — 350 б.

11. Пулатов С., Рахмоналиев И., Қосимов Қ. Материалшунослик ва конструкция материаллар технологиясидан амалий машғулотлар — Т. "Мехнат". 1992 й. —136 б.

12. Дриц М.Э., Маскальев М.А.Технология конструкционных материалов. — М. Высшая школа, 1990 г.

Интернет сайтлари

13.<http://specural.com/>;

14.<http://www.study.uz>;

15.www.Ziyo.net;

16.www.ucheba.ru

17.www.moeobrazovanie.ru;

18.vuz.edinetwork.ru;

19.mtkm.omgtu.ru

20.www.tandfonlane.com

21.www.journals.elsevier.com

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ

Рўйхатга олинди:

№ - БД 5430100-3.05

2018 йил "03" 03

МАТЕРИАЛШУНОСЛИК ВА КОНСТРУКЦИОН МАТЕРИАЛЛАР ТЕХНОЛОГИЯСИ ФАН ДАСТУРИ

Билим соҳаси	400000	-	Қишлоқ ва сув хўжалиги
Таълим соҳаси	430000	-	Қишлоқ хўжалиги и техникаси
Таълим йўналиши	5430100	-	Қишлоқ хўжалигини механизациялаштириш

Тошкент – 2018

Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта махсус таълими вазирлигининг 2018 йил 27 03 даги 274- сонли буйруғининг 2 - иловаси билан фан дастури рўйхати тасдиқланган

Фан дастури Олий ва ўрта махсус, касб-хунар таълими йўналишлари бўйича Ўқув-услубий бирлашмалар фаолиятини мувофиқлаштирувчи Кенгашнинг 2018 йил 03 03 даги 1 - сонли баённомаси билан маъқулланган

Фан дастури Тошкент ирригация ва кишлок хўжалигини механизациялаш мухандислари институтида ишлаб чиқилди.

Тузувчилар:

- Х.И.Туркменов - ТИҚХММИ, “Умумтехник фанлар” кафедраси мудири, техника фанлари номзоди, доцент.
Х.П. Шермухамедов - ТИҚХММИ, “Умумтехник фанлар” кафедраси катта ўқитувчиси.

Тақризчилар:

- Ш.Каримов - Ислон Каримов номидаги ТошДТУ, “Материалшунослик” кафедраси профессори, техника фанлари номзоди. (Турдош ОТМ)
Б.Худоёров - ТИҚХММИ., «Кишлоқ хўжалиги машиналари» кафедраси мудири, техника фанлари доктори.

Фан дастури Тошкент ирригация ва кишлок хўжалигини механизациялаш мухандислари институти Кенгашида кўриб чиқилган ва тавсия қилинган (2018 йил 22 02 даги 7 - сонли баённома).

I. Ўқув фанининг долзарблиги ва олий касбий таълимдаги ўрни

Республиканинг бозор иқтисодиётига жадал суратлар билан ўтиши кишлок ва сув хўжалигига замонавий технологияларни юқори самарадорли ва кам харажатли техника воситаларни жорий этишнинг талаб этади. Ҳозирги кунда кишлок ва сув хўжалигида қўлланиладиган машиналар, жихозлар, асбоб ускуналар, технологик жараёнлар, уларнинг замонавий турлари ушбу соҳада ишлайдиган мутахассисдан чуқур билим, амалий кўникмаларини талаб қилади. Шунинг учун бу фан ишлаб чиқариш технологик тизимининг ажралмас бўғинидир.

«Материалшунослик ва конструкцион материаллар технологияси» фани умумкасбий фанлар блокига киритилган курс ҳисобланиб 1-2 курсларда ўқитилиши мақсадга мувофиқ. «Материалшунослик ва конструкцион материаллар технологияси» фани кимё, физика, чизмачилик, математика каби фанларнинг ўрганилишига таянади. Мазкур фан Механика II. Қурилиш механикаси, Машина деталлари ва лойиҳалаш асослари, Ўзароалмашинувчанлик ва техник ўлчовлар фанларини ўзлаштириш учун замин яратади.

II. Ўқув фанининг мақсади ва вазифаси

Фанни ўқитишдан мақсад - талабаларга фан бўйича олган назарий ва амалий билимларини материалларга ишлов бериш асбоблари, ускуналари ва жихозларини ўз соҳасида ишлатиладиган машиналар ва қурилмаларнинг қисмларини тайёрлаш ва таъмирлаш учун танлаш, ишга созлаш ва ишлатиш бўйича кўникмалар ҳосил қилишдир.

Фан бўйича талабаларнинг билим, кўникма ва малакаларига қуйидаги талаблар қўйилади **Талаба:**

- машинасозлик, жумладан кишлок хўжалиги машинасозлиги деталларини тайёрлаш учун ишлатиладиган материалларнинг олиниши, тузилиши, хоссалари, марқаланиши ҳамда материалларга ишлов бериб қўйилган талабларга мувофиқ деталлар ва йиғма бирликларни тайёрлаш технологиялари, материалларга ишлов бериш назарияси асослари тўғрисида **таъсавурга эга бўлиш**;

- деталларни берилган талаблар ва ишлаш шароитларига мос равишда тайёрлаш учун материал танлаш, материалларга ишлов бериш асбоблари, ускуналари ва жихозларинининг параметрлари ва ишлаш режимларини ҳисоблаш ва танлашни **ўрганиш ва уларднн фойдалана олиш**;

- материалларга ишлов бериш асбоблари, ускуналари ва жихозларини ишга тайёрлаш ва ишлатиш, деталларга механик ишлов бериш технологик жараёнларини лойihalаш ва бажариш *малакаларига эга бўлиши керак.*

III. Асосий назарий қисм (маъруза машғулотлари)

1-Модул. Материалшунослик

1-мавзу. Металлар ҳақида умумий маълумотлар

Конструкция материалларнинг халқ хўжалигида, қишлоқ хўжалик ва автотрактор машинасозлигида қўлланилиши.

Материалшунослик ва материалларни қўлаш. Металл ва қотишмаларнинг асосий турлари. Қора ва рангли металлар. Пулат ва чуянлар. Замонавий материаллар. Эластик деформация. Деформация хоссалари. Металларнинг механик хоссалари. Мустаҳкамлик, пластиклик, каттиклик, зарбий қайишқоктик ҳақида тушунчалар.

2-мавзу. Қотишмалар. Қотишмаларнинг ҳолат диаграммалари.

Элементар панжара. Зич жойлашган кристал структуралари. Қотишмалар тузилиши ҳақида маълумот. Соғиш эгри чизиклар. Критик нуқталар. Бирламчи ва иккиламчи кристалланиш жараёнлари. Полиморфизм ва аллотропия. Поликристал материаллари. Фазовий диаграммалар ҳақида тушунча. Бинар тизимларнинг фазовий диаграммалари. Қўргошин-сурма ҳолат диаграммаси. Ликвидус ва солидус чизиклари. Эвтектика қотишмаси.

3-мавзу. Темир-цементит қотишмаларининг ҳолат диаграммаси.

Темир-цементит ҳолат диаграммаси. Углерод. Микроструктуралар. Фазовий мувозанат. Қотишмалар турлари: механик аралашма, каттик эритма, кимёвий бирикма. Темир-цементит ҳолат диаграмманинг асосий чизиклари, структуралари ва уларнинг хоссалари. Эвтектика ва эвтектоид ўзгаришлари.

4-мавзу. Термик ишлаш асослари.

Термик ишлашнинг назарияси. Термик ишлашнинг мақсади, турлари ва металл хоссаларига таъсири. Изотермик ўтишлар диаграммаси. Уздуксиз соғитиш жараёнида соғир бўладиган ўзгаришлар диаграммаси. Кристалланиш механизми. Қиздириш қурилмалари.

Термик ишлаш технологик жараёнлари. Юмшатиш жараёни, мақсади, турлари ва технологиялари. Нормалаш жараёни, мақсади ва технологияси.

Тоблаш жараёни, мақсади, турлари ва технологиялари. Бўшатиш мақсади, турлари ва технологиялари.

5-мавзу. Пулатларни кимёвий-термик ишлаш.

Пулатларни цементитлаш, азотлаш ва цианлаш технологик жараёнлари. Диффузион металлалаш. Алитирлаш (алюминийлаш). Диффузион хромлаш. Силицийлаш (кремнийлаш). Технологик жараёнлар. Ишлатилиш соҳалари.

6-мавзу. Чуян ишлаб чиқариш.

Чуян ишлаб чиқаришда ишлатиладиган темир рудалар ва уларни бойитиш усуллари, флюслар ва ўтга чидамли материаллар. Домна печининг тузилиши ва ишлаши. Печдаги металлургия жараёнларининг кечиши. Печдан олинадиган маҳсулотлар.

7 -мавзу. Пулат ишлаб чиқариш.

Пулат ишлаб чиқаришда кечадиган металлургия жараёнлари: шихтани эритиш ва ваннани қиздириш, углеродни оксидлаш, темирни темир оксидларидан тиклаш. Мартен печларининг тузилиши ва турлари. Шихта таркиби. Кислород конвертерини тузилиши ва унда кечадиган технологик жараёнлари. Электр-ёй ва индукцион-электр печларда пулатни олиш, уларнинг тузилиши, ишлаши.

8 -мавзу. Рангли металлар металлургияси.

Металл қотишмалар турлари. Рангли қотишмалар. Мис ва уни ишлаб чиқариш. Мис рудаларни бойитиш. Хомаки мисни олиш. Хомаки мисни рафинирлаш. Мисни электролитик рафинирлаш. Аллюминий ва уни ишлаб чиқариш. Аллюминий рудаларидан аллюминий оксидларини олиш. Аллюминий оксидидан аллюминий олиш. Магний ва уни ишлаб чиқариш. Титан ва уни ишлаб чиқариш. Титан рудалардан титанни олиш.

9-мавзу. Пулат ва чуянларнинг классификацияси ва маркаланиши

Темир асосида қотишмалар. Углеродли пулатларнинг классификацияси, маркаланиши ва ишлатилиши.

Легирланган пўлатларнинг классификацияси, маркаланиши ва ишлатилиши. Зарб бериш - штамплash ва ўлчаш асбоблари учун ишлатиладиган пўлатлар. Асбобсозлик пўлатлар.

Чўянлар. Чўянларнинг классификацияси. Қайта ишланувчи, кулранг (қуймакорлик), болғаланувчи, жуда пухта чўянлар. Чўянларнинг олиниши, структуралари, хоссалари, маркалари, ишлатилиш соҳалари.

10-мавзу. Композицион ва кукунли материаллар

Композицион материаллар классификацияси. Қўллаш соҳалари. Композицион материаллар афзаллиги ва камчилиги. Композицион материаллар классификацияси. Заррачали тўлдирувчилардан ташкил топган композит материаллар. Толали тўлдирувчилардан ташкил топган композит материаллар. Структурали композитлар. Полимерлар турлари.

Кукунли металлургия усуллари. Кукунлардан буюмларни тайёрлаш технологиялар: кукунларни олиш, шихтани тайёрлаш, шакллантириш, пишириш, киздириб пресслаш ва штамплash.

2-Модул. Конструкциян материаллар технологияси

11-мавзу. Қуймакорлик асослари.

Шакл бериш операциялари. Қуймалар олиш усуллари. ва умумий кетма-кетлиги. Модел комплекти, қолип ва стержен аралашмалари, қуйиш системаси элементлари. Металларни эритиш воситалари.

Қуйма олишларнинг махсус усуллари. Қуймаларни металл қолипларда, босим остида, айланувчи қолипларда, суюкланувчи моделлар ёрдамида, қобикли қолипларда олиш усуллари.

12-мавзу. Металларни босим билан ишлаш асослари.

Металларнинг совук ва иссиқ холда деформацияланиши. Металларни босим билан ишлашда қиздириш ораликлари. Қиздириш қурилмалари ва уларнинг тавсифлари.

Полимерлардан буюмлар тайёрлаш ва уларни синтез қилиш. Металларни босим билан ишлаш турлари. Прокатлаш жараёни, прокат маҳсулотлари. Прокатлаш жараёнида ишлатиладиган технологик қурилма ва мосламалар. Пресслаш жараёни. Тўғри ва тескари пресслаш жараёнлари, уларнинг афзалликлари ва камчиликлари. Ишлатиладиган қурилма-ускуналар. Қирялаш жараёни ва ишлатиш соҳалари. Қиряларнинг тузилиши. Болғалаш жараёни. Ишлатиладиган асбоб-ускуналар. Болғалар турлари ва

тузилиши. Ҳажмий ва листли штамплash жараёнлари. Ишлатиладиган асбоб-ускуналар.

13 -мавзу. Металларни пайвандаш асослари.

Металларни эритиб ва босим ёрдамида пайвандлашнинг физик моҳияти. Пайванд бирикмаларининг ва чокларининг турлари. Металларни босим ёрдамида пайвандлаш.

Металларни электр-ёй ёрдамида пайвандлаш. Электрод симлари ва уларнинг қоламалари. Электр ёй ёрдамида пайвандлашда қўлланиладиган асбоб-ускуналар ва қурилмалар. Металларни газ алангасида пайвандлаш. Моҳияти. Ишлатиладиган газлар. Газ алангасининг соҳалари. Технологик ускуналар ва мосламалар. Металларни флюс остида автоматик ва химоя газлар муҳитида пайвандлаш. Моҳияти, ишлатиладиган қурилмалари.

Металларни электрошлак усулида пайвандлаш. Металларни ультратовуш ёрдамида, плазма оқимида, вакуумда электрон нур ёрдамида пайвандлаш.

14 -мавзу. Материалларни кесиш жараёни тўғрисида умумий маълумотлар.

Кесиш жараёнининг турлари. Ўғунишда кесиш элементлари: кесиш тезлиги, суриш қиймати ва кесиш чуқурлиги.

Материалларни кесиш жараёнининг физикавий асослари. Кесиш жараёнидаги иссиқлик ажралиш ходисалари. Мойлаш-совутиш суюқликлари.

15-мавзу. Ўғунишда кесиш кучлари ва кесиш тезлиги.

Кесиш кучларига таъсир этувчи омиллар. Кесиш кучининг эмпирик формуласи. Кесиш тезлигини ошириш усуллари. Ўғунишда кесиш тезлигининг эмпирик формуласи. Ўғунишга сарфланган қувват. Доналик ва асосий технологик вақт. Кесиш режими танлаш кетма-кетлиги.

Кесувчи асбобларнинг ёйилиши. Ўғунишган юзанинг гадир-будурлиги. Кесиш элементларининг юза гадир-будурлигига таъсири.

16-мавзу. Материалларни кесиб ишлаш дастгоҳлари. Токарлик дастгоҳлар

Дастгоҳларга қўйилган талаблар. Дастгоҳлар тавсифи. Дастгоҳларнинг классификацияси ва маркаланиши, асосий механизмлари.

Токарлик гуруҳидаги дастгоҳлар. Токарлик дастгоҳида бажариладиган ишлар. Кўп кескичли, токарлик-револьвер, карусел токарлик дастгоҳлари.

17 -мавзу. Пармалаш, фрезалаш, рандаш ва жилвирлаш дастгоҳлари

Пармалаш дастгоҳларининг турлари, асосий қисмлари. Пармалашда кесиш режими элементлари. Фрезалаш усулари ва фрезаларнинг турлари. Фрезерлаш дастгоҳлари, турлари, асосий қисмлари, схемалари.

Рандаш ва сидириш, жилвирлаш-пардозлаш ва тиш қирқиш гуруҳидаги дастгоҳлар. Тиш қирқиш усуллари. Ўхшатиш (копирлаш) ва илаштиш (обкаткалаш) усули. Жилвирлаш турлари ва жилвирлашда кесиш элементлари. Асосий технологик вақт. Нафис ишлов бериш усуллари.

18 мавзу. Материалларга ишлов беришнинг электрофизик ва электрохимик усуллари.

Электромагнит нурланиши. Материалларга ишлов беришнинг электрофизик ва электрохимик усуллари: Электр учкун усули. Анод-механикавий усули. Ультратовуш усули.

IV. Амалий машғулотлар бўйича кўрсатма ва тавсиялар

Амалий машғулотлар учун қуйидаги мавзулар тавсия этилади:

1. Темир - цементит ҳолат диаграммаси. Асосий чизиклар, нукталар ва структуралар. Қиздириш ва совутишдаги структуравий ўзгаришлар. Совиш эгри чизикларни қуриш.

2. Кимёвий-термик ишлаш. Кам углеродли пўлатларни цементитлаш. Цементитлаш турини танлаш. Цементитловчи муҳитни белгилаш. Цементитлаш температурасини ва вақтни аниқлаш. Цементитланган деталларга термик ишлов бериш режимини тузиш.

3. Конструкцион материалларни босим билан ишлаш. Хомакини эркин болғалаш жараёнини ўрганиш. Хомакининг қуйимларини, оғирлигини ва ўлчамларини аниқлаш. Қиздириш температурасини аниқлаш.

4. Конструкцион материалларни электр-ёй ердамида пайвандлаш. Электр-ёйда пайвандлаш ускуналари, асбоблари. Пайванд чокларининг классификацияси. Электрод турлари ва уларни танлаш. Электр-ёйда пайвандлаш режимини ҳисоблаш.

5. Конструкцион материалларни газ алангасида пайвандлаш. Газ алангасида пайвандлаш ускуналари. Горелка, резак, кислород редуктори,

ацетилен генераторларининг тузилиши, асосий қисмлари ва ишлашини ўрганиш. Газ алангасида пайвандлаш режимини ҳисоблаш.

6. Ўйнишда кесиш кучлари ва кесиш тезлиги. Кесиш режимларини ҳисоблаш. Берилган хомакини ташқи ўйнишда кесиш чуқурлиги, суриш киймати, кесиш тезлиги, кесиш кучлари ва эффектив қувватини, асосий технологик вақтни аниқлаш.

7. Токарлик гуруҳидаги дастгоҳлар. ИК62 токарлик дастгоҳининг тузилиши ва ростланиши. Токарлик дастгоҳларда бажариладиган ишлар. Дастгоҳнинг кинематик схемасини ва тезликлар графигини ўрганиш.

8. Резьба қирқиш. Резьба қирқиш усуллари ва ишлатиладиган асбоблар. Ички ва ташқи резьбалар қирқишда хомаки ўлчамларини танлаш. Метчик ва плашкаларнинг турлари, тузилиши ва геометрияси билан танишиш.

9. Протяжкаларнинг турлари, тузилиши ва геометрияси. Протяжкаларнинг асосий ўлчамларини, протяжка тишига тўғри келадиган суриш кийматини, калибровчи ва кесувчи тишлар сонини аниқлаш.

Амалий машғулотлар мультимедия қурilmалари билан жихозланган аудиторияларда ўтказилади ва ахборот технологияларидан фойдаланилади.

Амалий машғулотларни ташкил этиш юзасидан кафедра томонидан кўрсатма ва тавсиялар ишлаб чиқилади. Унда талабалар асосий маъруза мавзулари бўйича олган билим ва қўникмаларни амалий масалалар, кейслар орқали янада бойитилади. Шунингдек, дарслик ва ўқув қўлланмалар асосида талабаларни мустахкамлашга эришиш, тарқатма материаллардан фойдаланиш, илмий мақолалар ва тезисларни chop этиш орқали талабалар билимини ошириш, масалалар ечиш, мавзулар бўйича тақдиротлар ва кўргазмали курслар тайёрлаш, технологик жараёнларни тузиш ва бошқалар тавсия этилади.

V. Лаборатория машғулотлар бўйича кўрсатма ва тавсиялар

Лаборатория машғулотлари учун қуйидаги мавзулар тавсия этилади:

1. Металларнинг каттикчангини аниқлаш. Намуналарнинг каттикчангини Бринелл ва Роквелл асбобларида ўлчаш.

2. Қўрғошнинг-сурьма ҳолат диаграммаси. Қўрғошнинг-сурьма қотишмасининг турли хил таркиблари учун совиш эгри чизикларини қуриш. Эвтектикавий ўзгариш жарани. Эвтектикавий қотишма.

3. Қотишмаларни термик ишлаш. Углеродли пўлатларни термик ишлаш. Берилган пўлат намуналари учун термик ишлаш режими тузиб,

термик ишлашни бажариш. Термик ишланган намуналар каттиклигини ўлчаш.

4. Чўян ишлаб чиқаришда ишлатиладиган хом-ашелар: рудалар, флюслар ва ёкилгилар, ўтга чидамли материаллар. Домна печининг ишлаши. Домна печидан олинadиган махсулотлар.

5. Қўймакорлик асослари. Қўймакорликда ишлатилadиган асбоб - ускуналар. Қолип тайёрлаш технологик жараёни. Икки опока ёрдамида қолип тайёрлаш жараёнларини ўрганиш.

6. Токар кескичларининг турлари, тузилиши ва геометрияси. Кескичларнинг турлари, асосий қисмлари ва элементлари. Металларни йўнишдаги текисликлар ва юзалар. Кескичнинг олдинги ва кетинги бурчакларни, пландаги асосий, ёрдамчи бурчакларни, қиялик бурчагини ўлчаш.

7. Парма, зенкер, развёрткаларнинг турлари, тузилиши ва геометрияси. Асосий бурчакларини ўлчаш.

8. Фрезаларнинг турларини, тузилиши ва геометриясини ўрганиш. Бўлиш қаллагининг тузилиши ва вазифаси. Бўлиш қаллагини оддий ва мураккаб бўлишга соzлаш.

9. Юза ғадир-будурлигини аниқлаш усуллари. Берилган намунанинг ғадир-будурлик параметрларини аниқлаш.

Лаборатория ишларини ташкил этиш юзасидан кафедра томонидан кўрсатма ва тавсиялар ишлаб чиқилади. Унда талабалар асосий маъруза мавзулари бўйича олган билим ва қўникмаларини лаборатория ишларини бажариш орқали янада бойитадилар. Шунингдек, дарслик ва ўқув қўлланмалар асосида бирикмалар учун стандарт ўтказишларни ҳисоблаш, ўлчам занжирларини ҳисоблаш, универсал ўлчам воситаларини соzлаш бўйича норматив-ҳуқуқий ҳужжатлардан фойдаланиш ва бошқалар тавсия этилади.

VI. Мустақил таълим ва мустақил ишлар

Мустақил таълим учун тавсия этиладиган мавзулар:

1. Қотишмалар. Қурғошин-сўрма ҳолат диаграммаси. Асосий нукталари, чизиклари, зоналари. Диаграмма бўйича берилган хусусий топшириқни бажариш.

2. Замонавий материаллар. Материалшуносликни ўрганишдан мақсад.

3. Металларнинг кристалл тузилиши (структураси). Кристаллографик тизимлар

4. Кристалл ва нокристалл материаллар. Анизотропия.

5. Рентген дифракцияси.

6. Металлардаги нуктавий бузилишлар. Структуравий бузилишлар: дислокациялар, фаза чегараларидаги бузилишлар. Ҳажмий бузилишлар.

7. Чет элдан олиб келинадиган конструкцион материаллар. Таркиби, маркалланиши, хоссалари.

8. Темир-цементит ҳолат диаграммаси. Асосий нукталари, чизиклари, зоналари. Ҳолат диаграммасидаги структуралар. Берилган қотишманинг совиш эгри чизикларини қуриш.

9. Рангли металларни ишлаб чиқариш. Рангли металлар ишлаб чиқариш технологик жараёнлари.

10. Кимевий-термик ишлов бериш. Цементитлаш технологик жараёнларини ишлаб чиқиш

11. Металлмас материаллар. Композицион материаллар. Деталларни пластмасса ва резиналардан тайёрлаш технологик жараёнлари.

12. Термореактив ва термопласт пластмассалар. Табiiй ва сунъiiй резиналар. Экструзия, босим остида қуиш.

13. Эркин болғалаш технологик жараёнлари. Ускуналар танлаш.

14. Металларни пайвандлаш. Чўянларни, юкори легирланган пўлатларни ва рангли металларни пайвандлаш.

15. Микроскопия техникаси.

16. Металларни пухталаш усуллари.

17. Металларни кесиb ишлаш. Ишлов берилган юза сифати. Кесиш режимларининг юза сифатига тасири.

18. Кесувчи асбобларнинг материаллари ва уларни танлаш.

Мустақил ўзлаштирадиган мавзулар бўйича талабалар томонидан рефератлар тайёрлаш ва уни тақдимот этиш тавсия этилади.

VII. Асосий ва қўшимча ўқув адабиётлар ҳамда ахбарот манбаалари

Асосий адабиётлар

1. Materials science and engineering. An Introduction. William D. Callister, Jr. David G. Rethwisch. 346 b.

2. Fundamentals of modern manufacturing. Materials, processes and systems. Fourth editions. Mikell P. Groover. 156 b.

3. S.D. Nurmurodov va boshk. Materialshunoslik — Тошкент, "Fan", 2004

4. «Основа резания металлов» (Д) Усманов К.Б. Тошкент «Академия» 2005 й. 303 б.